

Pető Andrea és Berteke Waaldijk, szerk., *Teaching with Memories. European Women's Histories* Galway: Women's Studies Centre, 2006.

Pető Andrea és Berteke Waaldijk ezen kötete az ATHENA2 hálózat keretében végzett kétéves együttműködésük, és ezen évek alatt egyre inkább finomított kurzusfejlesztésük eredménye. Az ATHENA hálózat (Advanced Thematic Network of Women's Studies/Európai Nőtudományi Tematikus Hálózat) jelentősége, hogy elsőként az európai történelemben összeköti és biztosítja az együttműködést az európai women's studies (nőtudomány), gender studies (társadalmi nemek tudománya) és feminist studies (feminista tudományok) központok, kutatók, szakértők, és egyetemi oktatók között. Az Európai Unió által finanszírozott ATHENA2 hálózat Emlékek, Történetek, és Narratívák (Memories, Histories and Narratives, 1b4) munkacsoportja keretében nőtörténettel foglalkozó kutatók, szakértők, egyetemi oktatók dolgoztak együtt két éven át annak érdekében, hogy a feminista pedagógia módszertani és elméleti alapvetéseit felhasználva, egy olyan oktatási eszközt dolgozzanak ki a hallgatók aktív

részvételével, mely különböző nemzetközi környezetekben alkalmas a női példaképek élettörténeteinek kutatására. További célja volt a munkacsoportnak, hogy a tanárképzésnek is integrált részévé tegye ezt a megközelítést, szemléletmódot és oktatási eszközt.

A személyes narratívák használata a tanulás-tanítás folyamatában a women's studies programokban jelentős múlttal rendelkezik. A női példaképek élettörténeteinek kutatása, mint feminista oktatási eszköz, ugyanis megfelelő lehetőséget teremt a sokszínű és sokféle csoportok számára, hogy a nőtörténetírás főbb kérdésköreit tárgyalják, mint például a köz- és a magánszféra közötti különbségtételt, történettudományi kérdéseket csakúgy, mint a tapasztalatokban rejlő különbségeket.

A kurzusfejlesztés és -szervezés folyamatában, és a kötetben is a feminista pedagógia alapvetéseit tekintik meghatározónak a szerkesztők. Meghatározásuk szerint cél a hallgatók, a kurzus résztvevőinek „felszabadítása”, ugyanakkor meg is haladják ezt a látásmódot. A hallgatók ugyanis nem csupán résztvevők, de szakértők, szerzők, sőt irányítók is egyben. Az eltérő oktatási hagyományokból és kontex-

tusokból érkező hallgatók számára a „szerzőség” egy közös platformot jelent: ők írhatják a történelmet. Szintén fontosnak tartják a szerkesztők deklarálni azt, hogy a résztvevők eltérő pozíciójából adódó, gyakran feloldhatatlan különbségek ellenhatásaként a hallgatók úgy írhatják női példaképek történetét, hogy nem kell definiálni saját pozíciójukat. Ugyanakkor számos példát hoznak a könyvben arra, hogy a résztvevők a történelmek írása során kritikusan reflektáltak saját és egymás pozícióira, illetve a történelemírás folyamatára.

A projekt során a feminista pedagógiai hagyománynak az egyes eredményeit és tapasztalatait ötvözték a nemzetközi és digitális alapú tanítás és nevelés lehetőségeivel. A kötet érdekessége, hogy a szerkesztők a tanulmányokat kivétel nélkül a női példaképek élettörténetét kutató és feldolgozó korábbi kurzusok beadandó feladataiból állították össze. A tanulmánykötet a szerzők tapasztalataiból adódóan sokféle tanítási-tanulási környezetben használható. A kötet túllép az elméleti megközelítések elemzésénél és értékelésénél; célja az, hogy bemutasson és tárgyaljon pozitívnak értékelt oktatási gyakorlatokat, valamint a résztvevők személyes tapasztalatait is integráló tanítási folyamatra való reflexiókat.

Az elméleti és módszertani kérdéseket tárgyaló első fejezet után, a második fejezet a női példaképek történetét feltáró történettudományi kutatómunka lehetséges forrásait mutatja be. A tizennégy forrást feldolgozó tanulmányokat olyan kutatók fogalmazták meg, akik

valóban használták ezeket a különböző élettörténetek újrafeldolgozása során. Ezen fejezet rövid esszéi egy-egy forrást és kapcsolódó műfajt mutatnak be, és további útmutatót adnak a hasonló forrásokat használó jövőbeni kutatások számára. A forrásokat négy kategória szerint csoportosították a szerkesztők: „közéleti források”, „tárgyak”, „szövegek” és „beszélgetések”. A „közéleti” emlékek közé kerülnek a hivatalos szövegek, a katonai, vagy munkaügyi szerződések. A szerzők, Pető Andrea, Mary Clancy, és María Suárez Lafuente arra világítanak rá, hogy az információk milyen széles skáláját és mennyiségét rejtik a „hivatalos” dokumentumok az „átlagos” emberekről. Ezek használata segíti a hallgatókat abban, hogy elemezzék ezen hivatalos iratok keletkezésének célját, a rejtett értelmezési lehetőségeket, és a bennük rejlő hatalmi viszonyokat, melyek hatással lehetnek jelentésükre.

A „hivatalos szövegek” csoportját a „tárgyak” csoportja követi: olyan materiális dolgok csoportja, melyek magukban hordozzák a történelmet. Beletartoznak a fotók, berendezési tárgyak, ékszerek, ruhák vagy születésnapi kártyák is, melyek mind-mind magukban hordozzák anyagiságukat: a hallgatók megérinthetik, megnézhetik őket. Pető Andrea, María Suárez Lafuente, Lada Stevanović, és Leena Kurvet-Käosaar írásai arra mutatnak rá, hogy a tárgyak szerepe az interjúk készítése során meghatározó lehet: esetenként segítenek előhívni rég elfeledett vagy elfelejtetni akart emlékeket; jelentőségükhöz hozzájárul az is, hogy feltételezhetően

több emberi kézben megfordultak, így több személyes történet kötődik hozzájuk. A tárgyi források használata lehetővé teszi a hallgatók számára, hogy összehasonlítsák az emlékezésnek a különböző módjait, a személyes történetek sokszínűségét.

A tárgyalt tárgyi források következő csoportjába a „szöveges emlékek” tartoznak: könyvek, naplók, feljegyzések, regények, személyes levelek, önéletrajzok. Erla Hulda Halldorsdóttir a személyes levelek, Berteke Waaldijk a regények, Giovanna Providenti a napló, Ritva Nätkin az önéletrajz segítségével mutatják be a szöveg formájú tárgyi források használati és értelmezési lehetőségeit a női példaképek történetének kutatásában. A női példaképek élettörténetéhez forrásként való felhasználásuk ugyanakkor szükségessé teszi a hallgatók számára egy speciális tudás meglétét: annak ismeretét, hogy hogyan kell olvasni és elemezni a szöveges forrásokat.

A negyedik csoportba az „interjúk” tartoznak. A kötetben két példa található: Patricia Chiantera-Stutte olyan interjút dolgozott fel, melyet már publikáltak; Martine Jaminon maga készítette interjút tárgyalta. Az interjúk sok esetben már rendelkezésre állnak: populáris kiadványokban, könyvekben, elbeszélt történelmekben vagy etnográfiai gyűjteményekben, melyet a hallgatók felhasználhatnak, vagy ők maguk is készíthetnek interjút. Az interjú, mint forrás, problematizálja az interjút készítő személy pozícióját és szerepét a múltról alkotott tudás létrehozásában.

A kötet harmadik részében a szerkesztők olyan írásokat gyűjtöttek össze, melyek konkrét gyakorlati példaként, kurzusokon keresztül mutatják be, hogy hogyan valósítható meg az emlékeket felhasználó tanítás különböző osztálytermi környezetekben, melyek magukban foglalják a nemzetközi és az interdiszciplináris kontextusokat is. A női példaképek élettörténetének kutatása lehetőséget teremt arra, hogy a kutatók és hallgatók reflektáljanak a történettudomány módszertani és elméleti alapvetéseire, vagy a társadalmi nem, mint elemzési kategóriát is integráló kutatások pozíciójára. Lényeges szempont a tanulmányok esetében az is, hogy a szerkesztők akarata szerint a bemutatott gyakorlatok nemcsak a formális felsőoktatás keretei között használhatóak, de ugyanúgy alkalmasak a nem formális keretek közötti interaktív ismeretszerzésre is. Ez magában foglalhat egy olyan projektet, melyet például egy konkrét Gender Studies Központ koordinál, és egy bizonyos régióra, városra vonatkozik; vagy olyan közéleti eseményeket, mint például egy szervezet vagy egy város ünnepe.

A kötet jelentőségéhez nagyban hozzájárul az, hogy az elméleti fejtegetéseken túl konkrét példák mutatják be a feminista pedagógia egyes problémaköreinek és kérdéseinek megvalósulását, tüzi ki célul a meghatározó történeti narratívák megkérdőjelezését, és az emlékezet és narratívák társadalmi nem által meghatározott természetére való hallgatói/szerzői reflexiót. A szerkesztők a bevezető részben külön felhívják a figyelmet arra, hogy kuta-

tásuk és eredményeik nem tekinthetők véglegesnek, inkább további kutatások egyik kezdő lépcsőfokának. Olyan jövőbeni kutatásoknak, melyek ugyancsak a nemzetközi környezetben megvalósított gender és women's studies kurzusok tanításának és tanulásának lehetőségeit térképezik fel; remélhetőleg egyre több számban magyar nyelven is.

KERESZTY ORSOLYA

Kraiciné Szokoly Mária, *Pedagógus-andragógus szerepek és kompetenciák az ezredfordulón*, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Füzetek 1. (Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2006)

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai Pszichológiai Karának Andragógia Tanszéke Andragógiai Füzetek címmel könyvsorozatot indított az ELTE Eötvös Kiadó gondozásában. A sorozat célja az, hogy szakmai fórumot biztosítson az egyetem oktatóinak és kutatóinak, a Neveléstudományi Doktori Iskola andragógiai témát kutató hallgatóinak, s nem utolsósorban, a felnőttképzés gyakorlatában működő szakembereknek.

A sorozat első kötete a sorozatszerkesztő, Kraiciné Szokoly Mária munkája. A szerző a hazai andragógiai kutatások azon jeles képviselője, akinek széles körű pedagógiai-andragógiai tekintése van, így nem véletlen, hogy évek óta keresi a karakteres eltéréseket a neveléstudomány két iker-diszcipl-

linája között. A mű a szerző elmúlt években végzett elméleti és empirikus kutatásainak összegzése, melyben elemzi és összefoglalja a pedagógus-szerepekre vonatkozó hazai kutatásokat, és ennek alapján megalkot egy új, a pedagógusokra és andragógusokra egyaránt vonatkoztatható szerep- és kompetenciarendszert.

A szerző abból a feltételezésből indul ki, hogy hazánk jövőbeli versenyképessége a rendelkezésre álló humán erőforrás minőségétől, azaz lakóinak tudásától függ. Az ezredfordulóhoz érkezvén sok olyan dolog kerül előtérbe, ami a jövőnkre nézve bizonytalanságot okozhat számunkra. Ezeknek a változásoknak mindennapi és szakmai életünkben is meg kell felelnünk, hiszen a fennmaradáshoz, a „létezéshez” ma már kevés a szaktudás, egyre inkább a piacgazdaság szabályaihoz, igényeihez kell igazodnunk. Ma már egyre több felnőttel találkozunk az iskolapadban, egyre többször halljuk a lifelong learning – az élethosszig tartó tanulás – kifejezést, mely életünk részévé vált. A szerző átfogó elemzést ad a lifelong learning koncepcióról. A lifelong learning oktatáspolitikai irányelve és a konstruktivista tanuláselmélet nagy hatással van egymásra, hiszen a felnőttképzési piac a tanítási paradigma (tanár-tanítás) helyett inkább tanulási paradigma kialakulását igényelné, melynek középpontjában a tanuló és a tanulás áll, vagyis ahol a felnőtt tanulása során saját élettapasztalatait használja fel. Az ezredfordulót átlépve felmerül a kérdés, hogy a tudásalapú társadalomban, a gyorsan változó in-